OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto
Lainsäädäntöneuvos Mirja Salonen
Erityisasiantuntija Nea Koivu

Lausunto

2.4.2026

Eduskunnan lakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle nuorisorangaistusta koskevan lainsäädännön muuttamista koskevaksi lainsäädännöksi (HE 8/2026 vp)

Lakivaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä kirjallista vastinetta valiokunnalle toimitetuista hallituksen esitystä HE 8/2026 vp koskevista lausunnoista. Vastine on annettu 25.3.2026.

Lakivaliokunta on tämän jälkeen pyytänyt oikeusministeriöltä kirjallista lisävastinetta. Lisäykset suhteessa aiemmin 25.3.2026 annettuun vastineeseen näkyvät keltaisella asiakirjassa.

Oikeusministeriön käytettävissä ovat olleet sosiaali- ja terveysministeriön, sisäministeriön, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian, Lapsiasiainvaltuutetun toimiston, Poliisihallituksen, Rikosseuraamuslaitoksen, korkeimman oikeuden, Helsingin käräjäoikeuden, Syyttäjälaitoksen, Suomen Asianajajaliiton, Rikoksettoman elämän tukisäätiön, professori Kimmo Nuotion, professori (emeritus) Tapio Lappi-Seppälän ja Krimon apulaisprofessori Markus Kaakisen lausunnot ja mahdolliset lisäselvitykset.

Oikeusministeriö toteaa vastineenaan kunnioittavasti seuraavan:

1 Nuorisorangaistuksen enimmäiskeston pidentäminen ja käyttöedellytysten laajentaminen, rikoslain 6 luku 10 a §

Nuorisorangaistuksen pituus on voimassa olevan lain mukaan neljästä kuukaudesta yhteen vuoteen. Esityksessä nuorisorangaistuksen enimmäiskesto ehdotetaan pidennettäväksi yhdestä vuodesta kahteen vuoteen, jotta nuorisorangaistus tulisi laajemmin harkittavaksi seuraamukseksi erityisesti ehdollisen vankeuden vaihtoehtona.

Postiosoite
Postadress
Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Meritullinkatu 10
00170 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon
0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax
09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet
oikeusministerio@om.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

Esityksessä ehdotetaan lisäksi, että nuorisorangaistus voitaisiin jatkossa tuomita myös sillä perusteella, että rikoksen vakavuus, tekijän syyllisyys tai tekijän aikaisemmat rikokset puoltavat nuorisorangaistusta ja ehdollista vankeutta yksin on pidettävä riittämättömänä rangaistuksena. Sääntelyn tarkoituksena olisi lisätä sosiaalisen selviytymisen edistämiseen ja uusien rikosten ehkäisemiseen tarkoitetun tukitoimia sisältävän seuraamuksen käyttöä yleisesti alle 18-vuotiaana rikoksen tehneiden seuraamuksena.

Lausunnoissa seuraamuksen enimmäiskeston pidentämistä kahteen vuoteen ja käyttöedellytysten laajentamista seuraamuksen käytön tehostamiseksi on pidetty pääosin perusteltuina.

Eduskunnan oikeusasiamiehen lausunnossa on kiinnitetty huomiota siihen, että esityksen pituuden kaksinkertaistamiselle esitetyt perustelut ovat melko suppeat. Lausunnon mukaan pidennys on merkittävä ja sitä tulee arvioida erityisesti oikeasuhtaisuuden vaatimuksen kannalta. Tässä arvioinnissa tulisi painottaa erityisesti kahta seikkaa: toisaalta nuorisorangaistuksen suhdetta muihin rangaistuslajeihin ja toisaalta sitä, onko nuorisorangaistuksen pidentäminen oikeasuhtainen keino uusintarikollisuuden ehkäisemiseen ja sosiaalisen selviytymisen edistämiseen. Lausunnon mukaan on tarpeellista painottaa, että laki ei rinnasta nuorisorangaistusta ja ehdollista vankeutta millään tavoin: nuorisorangaistus on mahdollista tuomita, vaikka harkittaisiin, että ehdolliseen tuomittaessa rangaistus ylittäisi vuoden. Rangaistusasteikon kaksinkertaistamista on lausunnossa pidetty rajuna muutoksena nykyisen soveltamiskäytännön ongelmien korjaamiseksi ja katsottu, että ensisijaisesti tulisi pyrkiä korjaamaan nuorisorangaistuksen sisältöä ja siitä säädettäessä tarkoitettua käyttöalaa tiedottamisen ja keskustelun kautta.

Professori Tapio Lappi-Seppälä on lausunnossaan todennut, että nuorisorangaistuksen käyttöehtojen kannalta merkittävimmät muutokset ovat rikoksen vakavuuden määrittäminen itsenäiseksi lajivalintaperusteeksi ja seuraamuksen keston korottaminen vuodesta kahteen vuoteen. Lausunnon mukaan molemmat muutokset palvelevat tavoitetta ulottaa seuraamuksen käyttö myös tilanteisiin, joissa nykyisellään tuomitaan yhden vuoden ylittäviä ehdollisia vankeusrangaistuksia mahdollisine oheisseuraamuksineen. Tavoitetta voi itsessään pitää hyvin perusteltuna. Rangaistuskäytäntöanalyysien perusteella seuraamukselle on selvästi ”paikkansa” myös nykyisten pidempien ehdollisten vankeusrangaistusten korvaajana. Lappi-Seppälä on kuitenkin esittänyt kysymyksen, edellyttäisikö tällainen laajennus nuorisorangaistuksen enimmäiskeston nyt esitetyn kaltaista korotusta.

Professori Lappi-Seppälän lausunnossa on kiinnitetty huomiota siihen, että on hyvinkin ajateltavissa, että nuorisorangaistuksen käyttöala olisi jo nykyisen lainsäädännön puitteissa ulotettavissa myös 12 kuukauden ylittäviin ehdollisiin rangaistuksiin. On arvioitavissa, että käytännössä näin osin tehdäänkin. Lappi-Seppälä on todennut, että toisaalta on yhtä lailla luultavaa, että osassa tuomioistuimia nuorisorangaistuksen enimmäiskeston koetaan rajoittavan sen käyttöä. Erityisen ongelmallisena Lappi-Seppälä on pitänyt ehdollisen vankeuden ja nuorisorangaistuksen seuraamusten kahden vuoden enimmäiskeston rinnasteisuutta. Lappi-Seppälä on katsonut, että ehdotettu sääntely lisää sellaisen tulkinnan mahdollisuutta, että kahden vuoden ehdollinen vankeus vastaisi kahden vuoden nuorisorangaistusta. Tältä osin lausunnossa on kiinnitetty huomiota muun ohella siihen, että pituuden kasvaessa

ehdollisen vankeuden ja nuorisorangaistuksen välinen ero korostuu ja kestoltaan samanmittainen nuorisorangaistus tulee sen sisällön vuoksi suhteessa ehdolliseen yhä ankarammaksi. Professori Lappi-Seppälä on katsonut, että rangaistuksen enimmäiskeston korottamiselle on esitettävissä perusteita, mutta riittävää voisi olla esimerkiksi enimmäiskeston nostaminen yhteen vuoteen ja 6 kuukauteen.

Lappi-Seppälä on pitänyt myös rikoslain 10 a §:n 1 momentin uuden 2 kohdan perusteluita jokseenkin epäselvinä ja pyytänyt täsmentämään sitä, mihin virkkeellä ”Nuorisorangaistusta voitaisiin käyttää jatkossa edellä kuvatuissa tilanteissa seuraamuksena osoittamaan nuorelle rikoksen vakavuutta.” viitataan.

Professori Kimmo Nuotio on lausunnossaan katsonut, että merkittävä muutos olisi nuorisorangaistuksen tuomitsemisen mahdollistaminen pidentämällä sen enimmäiskestoa yhdestä vuodesta kahteen vuoteen. Lausunnon mukaan muutos saattaa olla avain nuorisorangaistuksen lisäämiseen, koska se tuo rangaistuksen piiriin juuri sellaisia vakavia rikoksia, kuten ryöstöt, joissa nuorisorangaistus voisi olla soveltuvin rangaistus sen vuoksi, että se sisältää selvästi intensiivisempiä tuki- ja kontrollimuotoja kuin ehdollinen vankeus valvonnalla täydennettynä. Professori Nuotio on kuitenkin kuulemisessa ja lisälausumassaan tuonut esiin, että nuorisorangaistuksen pituutta ei tulisi ajatella kaavamaisesti ja että nuorisorangaistuksen luonne on toisenlainen ja paljon intensiivisempi kuin esimerkiksi ehdollisen vankeuden, johon liittyvä valvonta on selvästi kevyempää kuin nuorisorangaistuksen yhteydessä toteutettava. Tämän vuoksi ajatuksellinen "muuntosuhde" ei voi olla yksi yhteen, vaan tuomittavan nuorisorangaistuksen pituuden tulisi olla selvästi vähäisempi kuin vastaavan ehdollisen vankeuden.

<u>Oikeusministeriö</u>

Oikeusministeriö yhtyy professori Lappi-Seppälän ja professori Nuotion käsityksiin siitä, että nuorisorangaistuksen ja ehdollisen vankeuden suhdetta ei tulisi ajatella kaavamaisesti siten, että yksi päivä nuorisorangaistusta vastaisi yhtä päivää ehdollista vankeutta. Oikeusministeriö katsoo lisäksi professori Lappi-Seppälän tavoin, että voimassa oleva sääntely mahdollistaisi nuorisorangaistuksen laajemman käytön (HE 8/2026 vp s. 47 ja 49). Myös päätelmät siitä, että nuorisorangaistusta on käytetty myös silloin, kuin tekojen ”rangaistusarvo” vastaisi yli vuoden pituista vankeusseuraamusta, saavat tukea professori Lappi-Seppälän lausuntoon liitetyistä taulukoista. Esimerkiksi törkeistä pahoinpitelyistä ja törkeistä ryöstöistä on tuomittu hieman alle vuoden pituisia nuorisorangaistuksia ja vastaavasti yli vuoden pituisia ehdollisia vankeusrangaistuksia mahdollisine oheisseuraamuksineen.

Oikeusministeriö toteaa, että nuorisorangaistuksen enimmäiskeston pidentämisen tarkoituksena on, että nuorisorangaistus tulisi käytettäväksi ehdollisen vankeuden koko sovellutusalueella, ja ulottuisi nykyistä käytäntöä pidemmälle. Siihen pääsemiseksi on katsottu tarpeelliseksi nostaa seuraamuksen enimmäiskestoa kahteen vuoteen. Esityksessä on katsottu, että enimmäiskeston pidentäminen kahteen vuoteen johtaisi todennäköisesti siihen, että nuorisorangaistuksia tuomittaisiin aikaisempaa useammin erityisesti pidempien ehdollisen vankeuden ja siihen liitettävien oheisseuraamusten vaihtoehtona.

Esityksen mukaan tarkoituksena olisi, että nuorisorangaistus tulisi nykyistä useammin sovellettavaksi tilanteissa, joissa nykykäytännön mukaan tuomittavaksi tulee 1–2 vuoden ehdollinen vankeus silloin, kun ehdotetun 10 a §:n 1 momentin 1 tai 2 kohdassa mainitut lisäedellytykset täyttyisivät (HE 8/2026 vp s. 74). Tämä tarkoittaa nuorisorangaistuksen asemoimista seuraamusvalikossa kohtaan, missä nähdään tarve ehdollisen vankeuden valvontaa intensiivisemmille tukitoimille taikka, missä muutoin olisi päädyttävä vähintään ehdollisen vankeuden ja sen oheisseuraamusten yhdistelmään.

Esityksen rikoslain 10 a §:ää koskevissa säännöskohtaisissa perusteluissa on todettu, että nuorisorangaistukselle ja muille rangaistuslajeille ei ole säädetty kaavamaista suhdetta. Nuorisorangaistuksen kestoa harkittaessa ja suhdetta muihin seuraamuksiin arvioitaessa voidaan kiinnittää huomiota myös eri rangaistusten sisältöihin ja niiden eroihin. Nuorisorangaistuksen ja ehdollisen vankeuden sisällöt eroavat toisistaan muun ohella tuomittuun kohdistuvan velvoittavuuden näkökulmasta. Ehdollinen vankeus on varoitus, jonka koeaikana tulee lähinnä pidättäytyä uusista vähäistä vakavammista rikoksista. Nuorisorangaistus vaikuttaa viikoittaisen tapaamisvelvoitteen takia merkittävästi tuomitun arkeen. Nuorisorangaistus on lähtökohtaisesti myös tuntuvampi rangaistus kuin ehdollinen vankeus siihen liitettävine valvontoineen. Velvoittavuuden osalta ne kuitenkin lähenevät toisiaan niiden päivien osalta, kun seuraamukseen sisältyy velvoitteita. Ehdottomaan vankeusrangaistukseen nähden nuorisorangaistus on puolestaan lähtökohtaisesti vähemmän tuntuva vaihtoehto, koska tuomittu suorittaa nuorisorangaistuksen vapaudessa (HE 8/2026 vp s. 74-75). Oikeusministeriö toteaa, että tällä on pyritty ohjaamaan lainkäyttäjien huomio siihen, että ehdollinen vankeus ja nuorisorangaistus eivät vastaa rangaistusarvoltaan toisiaan eikä tarkoituksena ole säätää niille kaavamaista suhdetta.

Oikeusministeriö kiinnittää huomiota siihen, että pidemmissä nuorisorangaistuksissa vakavaan rikokseen tai rikoksiin syyllistynyt nuori olisi valvonnan ja kohdennettujen tukitoimien piirissä, joiden tarkoituksena olisi edistää sosiaalista selviytymistä ja ehkäistä uusia rikoksia. Kuten useampi lausunnonantajistakin toteaa, pidempi kesto voi tarjota nuorelle mahdollisuuden saada entistä vaikuttavampaa tukea erityisesti tilanteissa, joissa nuori tarvitsee intensiivistä ohjausta ja pitkäjänteistä tukea elämäntilanteensa vakauttamiseen. Nuorisorangaistuksen pituus harkittaisiin kuitenkin suhteessa teon moitittavuuteen ja harkinnassa tulisi huomioida kaikki rangaistuksen määräämisessä vaikuttavat seikat.

Oikeusministeriö toteaa, että nuorisorangaistuksen enimmäiskeston merkittävän pidentämisen vuoksi tarkoituksena olisi samalla lisätä nuorisorangaistuksen joustavuutta. Esityksen mukaan nuorisorangaistuksen täytäntöönpanoon kuuluvia valvontatapaamisia ja tilaisuuksia voitaisiin vähentää, kun nuorisorangaistuksesta on suoritettu kaksi kolmasosaa, mutta kuitenkin vähintään neljä kuukautta ja on käynyt ilmeiseksi, että tuomitun elämänolosuhteet ovat vakiintuneet eikä tuomitulla ole merkittävää rikokseen syyllistymisen riskiä. Tarkoituksena on, että valvontatapaamisia ja muuta seuraamuksen sisältöä voidaan selkeästi väljentää, eikä viikoittaisille tapahtumille ole välttämättä tarvetta. Samalla lisättäisiin tuomitun oman toiminnan vaikutusta seuraamuksen täytäntöönpanon sisällössä (HE 8/2026 vp s. 84-85).

Seuraamuksen keston merkittävä pidentäminen tarkoittaa myös seuraamuksen ankaroitumista. Oikeusministeriö toteaa tältä osin vielä, että hallituksen esityksen

taustalla olevan hallitusohjelmakirjauksen tavoitteena on nuorisorangaistuksen käytön lisääminen ja teon vakavuuden korostaminen rangaistuksen käyttöalaa kehitettäessä. Nuorisorangaistukseen esitettävillä muutoksilla on osaltaan tarkoitus puuttua myös erityisesti nuorten keskuudessa kasvaneeseen väkivaltarikollisuuteen, joka on tunnistettu ongelmaksi myös valtioneuvoston toimenpideohjelmassa nuoriso- ja jengirikollisuuden ehkäisemiseksi ja torjumiseksi vuosille 2024–2027. Ehdotetut muutokset kahden vuoden enimmäiskestosta ja rikoksen vakavuuden määrittämisestä itsenäiseksi lajivalintaperusteeksi vastaavat oikeusministeriön käsityksen mukaan myös esitettyihin tavoitteisiin.

Professori Lappi-Seppälän esittämien huomioiden johdosta oikeusministeriö toteaa, että esityksen mukaan rikoslain 6 luvun 10 a §:n 1 momentin 2 kohdan harkinnassa tulisi ottaa huomioon, että pidempiä ehdollisia vankeusrangaistuksia tuomitaan nuorille jonkin verran esimerkiksi väkivaltarikoksista, joiden vakavuus saattaisi edellyttää rangaistuksen määräämisperusteet huomioiden tuntuvampaa seuraamusta kuin ehdollinen vankeus. Tarkoituksena olisi, että muutosten johdosta nuorisrangaistus voisi jatkossa tulla aikaisempaa useammin harkittavaksi erityisesti tilanteissa, joissa rikoksen vakavuus edellyttäisi muutoin ehdollisen vankeuden oheisseuraamusten käyttöä ja nuorisorangaistusta pidettäisiin tarkoituksenmukaisena (HE 8/2026 vp s. 76-77). Oikeusministeriö toteaa, että tällä tarkoitetaan esimerkiksi Lappi-Seppälän kuvaamaa ehdollisen vankeuden ja yhdyskuntapalvelun tai ehdollisen vankeuden ja sakon yhdistelmää.

Nuorisorangaistus on jo vakituisen lain säätämisen aikaan ollut lähtökohtaisesti velvoittavampi seuraamus kuin ehdollinen vankeus ja tukimuotona voimakkaammin puuttuva kuin ehdollisen vankeuden ohessa määrättävä valvonta. Nuorisorangaistus on kuitenkin ehdotonta vankeutta ja sen sijasta määrättäviä seuraamuksia lähtökohtaisesti vähemmän tuntuva. Ehdotetut muutokset eivät muuta nuorisorangaistusta siinä määrin ankaraksi, että se olisi selkeästi epäsuhteessa kohderyhmänä olevien tekojen moitittavuuteen tai kokonaisuudessaan seuraamusjärjestelmään. Muutoksille on esitettävissä myös nuorten väkivaltarikosten kasvuun kytkeytyvä yhteiskunnallinen peruste.

Oikeusministeriö ei pidä tarpeellisena muuttaa ehdotettua sääntelyä esitettyjen huomioiden johdosta.

2 Aikaisemman rikoskäyttäytymisen huomioiminen nuorisorangaistusharkinnassa

Eduskunnan oikeusasiamiehen lausunnossa ja asiantuntijakuulemisessa on pidetty ongelmallisena sitä, että nuorisorangaistusta harkittaessa otettaisiin huomioon alle 15-vuotiaana tehdyt rikolliset teot. Lausunnossa on kiinnitetty huomiota siihen, että toisin kuin rikosvastuuikärajan ylittävillä henkilöillä, alle 15-vuotiaana tehdyissä rikollisissa teoissa ei ole kyse lainvoimaisesti tuomioistuimen oikeudenmukaisessa oikeudenkäynnissä arvioimista teoista. Tämä merkitsee sitä, että henkilöllä ei ole ollut käytettävissä vastaavia oikeusturvakeinoja tai oikeutta puolustautua. Lausunnossa on pidetty tärkeänä sitä, että alle 15-vuotiaan rikoskierrettä arvioitaessa rangaistuksen määräämisessä ei loukata syyttömyysolettamaa ja oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin.

Oikeusministeriö

Nuorisorangaistuksella pyritään puuttumaan riittävän ajoissa 15–17-vuotiaana tehtyihin vähäistä vakavampiin rikoksiin ja ehkäisemään uusintarikollisuutta. Nuorisorangaistus on tarkoitettu intensiiviseksi tukimuodoksi erityisesti rikoskierteen katkaisemiseen.

Nuorisorangaistusta koskevien esitöiden mukaan rikoskierteen katkaiseminen saattaa edellyttää nuorisorangaistuksen tuomitsemista ilman aikaisempaa ehdollista vankeusrangaistusta. Esitöiden mukaan esimerkiksi rikoskierteen katkaisemiseksi tekijä voitaisiin tuomita nuorisorangaistukseen myös silloin, kun hän ei ole aikaisemmin syyllistynyt rikoksiin ja kun nuorisorangaistuksen tuomitsemisen edellytykset muutoin täyttyvät. Esitöissä on lisäksi todettu, että rikoskierteen olemassaoloa arvioitaessa voidaan ottaa huomioon myös tekijän toiminta ennen rikosoikeudellisen vastuuikärajan saavuttamista (HE 102/2004 vp, s. 16–17). Tältä osin esityksessä on siis toistettu aiempien esitöiden sisältöä (HE 8/2026 s. 23 ja 74).

Oikeusministeriö toteaa, että lapsi saattaa olla rikollisten tekojen kierteessä jo ennen rikosvastuuiän saavuttamista. Alle 15-vuotias ei ole rikosoikeudellisessa vastuussa teoistaan, mutta rikollisia tekoja voidaan selvittää esitukinnassa ja ne voivat johtaa lastensuojelutoimenpiteiden käynnistymiseen sekä vahingonkorvausvastuun syntymiseen. Tällaiset seikat tulevat tavallisesti esiin seuraamusselvityksen laatimisen yhteydessä ja niihin voidaan kiinnittää huomiota, kun arvioidaan, miten seuraamusvalinnalla voidaan vastata nuoren tuen tarpeisiin.
(Laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä 5 § 2 momentti)

Nuorisorangaistus tuomittaisiin nyt käsiteltävän esityksen mukaan edelleen alle 18-vuotiaana rikoksen tehneelle, jos sakkoa ei katsottaisi riittäväksi rangaistukseksi ja painavat syyt eivät vaatisi ehdotonta vankeutta tilanteissa, joissa ehdollinen vankeus valvontoineen ei olisi riittävä sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi tai uusien rikosten ehkäisemiseksi. Tältä osin tuomitsemisen edellytyksiä ei ole esitetty muutettavaksi suhteessa voimassa olevaan lainsäädäntöön. Viittaukset aikaisempiin perusteluihin alle rikosvastuuikärajan tehtyjen tekojen huomioimisesta on nostettu esityksessä selvyyden vuoksi esiin.

Oikeusministeriö ei pidä tarpeellisena muuttaa esitystä huomioiden johdosta.

3 Nuorisorangaistukseen liittyvä kuntouttava toiminta ja ohjelmat

Asiantuntijakuulemisen yhteydessä on nostettu esiin kysymys siitä, millaisia kuntouttavia elementtejä nuorisorangaistukseen voi sisältyä.

Oikeusministeriö

Nuorisorangaistuksen sisältöä on selostettu esityksen s. 24-26 ja siihen esitettäviä muutoksia s. 52-54.

Seuraamuksen sisältö koostuu valvontatapaamisten lisäksi kuntouttavista ohjelmista ja muusta toiminnasta. Nuorisorangaistukseen kuuluvalla valvonnalla tarkoitetaan käytännössä valvontatapaamisia valvojan ja nuorisorangaistukseen tuomitun nuoren

välillä. Nuorisorangaistukseen kuuluvat tapaamiset ja niiden sisällöt ovat lähtökohtaisesti suunniteltuja ja strukturoituja, ja niissä hyödynnetään Rikosseuraamuslaitoksen omaa käsikirjaa Ohjenuoraa. Kirja sisältää kuvaukset ja käytännön ohjeet nuorisorangaistuksen sisällön lähtökohdista, toimeenpanosuunnitelmasta, toimeenpanon sisällön aloittamisesta, nuorisorangaistuksen eri ohjelmista ja tehtävistä, sekä työskentelyn päättämisestä. Käsikirjaan kuuluu myös erillinen tehtäväosio. Valvontatapaamiset voivat kuitenkin sisällöltään ja luonteeltaan olla hyvin erilaisia nuoren tilanteesta riippuen. Ne voivat koostua keskusteluista, käytännön asioiden hoitamisesta, verkostopalavereista tai erilaisten akuuttien tilanteiden selvittämisestä.

Nuorisorangaistukseen kuuluvien ohjelmien ja tehtävien tarkoitus on edistää nuoren sosiaalista toimintakykyä. Ohjelmilla pyritään lisäämään nuoren taitoja rangaistuksen suorittamisen jälkeiseen elämään, kuten lisätä ongelmanratkaisukykyä, kykyä kontrolloida aggressiivisia tunteita tai oppia kieltäytymään tilanteissa, joissa nuoren pitää valita, ryhtyykö hän rikolliseen toimintaan vai jatkaako rikoksetonta elämää.

Esityksen mukaan nuorisorangaistuksen sisältöön lisättäisiin rikoksetonta elämää tukevaa Rikosseuraamuslaitoksen toteuttamaa tai hyväksymää toimintaa. Toiminnan tavoitteena tulisi olla rikoksettoman elämän valmiuksien parantaminen täytäntöönpanon aikana ja sen jälkeen. Rikosseuraamuslaitoksen hyväksymää toimintaa voisi olla voittoa tavoittelemattoman järjestön järjestämään sosiaalista selviytymistä edistävään hankkeeseen tai ohjelmaan osallistuminen. Oikeusministeriö toteaa, että nuorten kohdalla tällaisiksi toiminnoiksi tulisi nähdä laajasti myös esimerkiksi järjestöjen tarjoamat matalan kynnyksen palvelut, työpajat ja muu toimintakykyä, osallisuutta ja toimijuutta vahvistava toiminta.

Jatkossa myös päihde- ja riippuvuushoito tai -palvelut voisi olla osa seuraamusta.

4 Päihde- ja riippuvuushoito ja -palvelut osana nuorisorangaistusta

Useat lausunnonantajat ovat pitäneet päihde- ja riippuvuushoidon tai -palvelun sisällyttämistä osaksi rangaistusta kannatettavana, mutta samalla kantaneet huolta siitä, pystyvätkö sosiaali- ja terveydenhuollosta vastuussa olevat tahot toteuttamaan palveluita osana seuraamusta.

Lapsiasiainvaltuutettu ja *Eduskunnan oikeusasiamies* ovat kiinnittäneet lausunnoissaan huomiota siihen, että päihde- ja muiden palveluiden tarjonta on erilaista eri hyvinvointialueilla. Lausunnoissa on nostettu esiin, että myös Valtiontalouden tarkastusvirasto (Valtiontalouden tarkastusvirasto 15/2024) ja sosiaali- ja terveysministeriö (STM 2025:14 ja STM 2026:9) ovat hyvinvointialueiden palveluja koskevissa arvioinneissaan todenneet, että päihteitä käyttävien lasten ja nuorten tarvitsemat sosiaali- ja terveyspalvelut ovat vakavasti vaarantuneet kaikilla hyvinvointialueilla ja Helsingin kaupungissa.

Rikoksettoman elämän tukisäätiö on todennut, että hyvinvointialueilla on vain vähän erityisesti nuorille suunnattuja päihdepalveluita. Lausunnossa on lisäksi kiinnitetty huomiota siihen, että osalla nuorista päihdeongelma voi olla vakava ja pitkäaikainen, jolloin esitetty 30 tunnin tuntimäärä ei välttämättä ole riittävä ja tarvetta voisi olla myös laitosmuotoiselle hoidolle.

Joissakin lausunnoissa ja suullisessa asiantuntijakuulemisessa on kiinnitetty huomiota siihen, että nuorten päihdehäiriöihin liittyy kiinteästi myös mielenterveyden haasteita, jotka edellyttäisivät hoitoa. Kuulemisessa on esitetty myös näkemyksiä sen puolesta, että seuraamukseen liitettäisiin mielenterveyspalveluita tai -hoitoa.

Oikeusministeriö

Esityksen mukaan nuorisorangaistukseen voisi jatkossa nuoren suostumuksella sisältyä enintään 30 tuntia päihde- ja riippuvuushoitoa tai -palvelua. Vastaava mahdollisuus sisältyy jo nykyisin esimerkiksi yhdyskuntapalveluun.

Kysymys olisi lähtökohtaisesti tavanomaisista hyvinvointialueiden järjestämisvastuulla olevista sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista, jotka voisivat olla tarjolla olevien mahdollisuuksien mukaan liitettävissä osaksi seuraamusta. Esityksessä päihde- ja riippuvuushoidolla tarkoitettaisiin lähtökohtaisesti terveydenhuoltolain (1326/2010) mukaista päihde- ja riippuvuushoitoa. Ehdotuksen mukaisiin päihde- ja riippuvuustyön palveluihin kuuluisivat puolestaan sosiaalihuoltolaissa yksilöidyt erityiset palvelut. Rangaistusajan suunnitelmassa nuorisorangaistuksen toiminnan osaksi olisi mahdollista vahvistaa myös jokin edellä mainittuja vastaava päihdehuollon palvelu, jonka toteuttaisi esimerkiksi päihdehuollon palveluita toteuttava järjestö. (HE 8/2026 vp s. 84)

Oikeusministeriö toteaa, että nuorten päihdehoitoa ja palveluita on selostettu seikkaperäisesti eduskunnan käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä eduskunnalle laiksi lastensuojelulain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi (149/2025 vp). Kyseisen esityksen mukaan päihde- ja riippuvuushoitoa tai -kuntoutusta toteutetaan yleisenä palveluna sosiaali- ja terveydenhuollossa, esimerkiksi terveysasemilla ja hallinnollisesti sosiaalihuoltoon organisoiduissa toimintayksiköissä sekä jonkin verran erikoissairaanhoidossa, esimerkiksi osana psykiatriaa. Erityisesti päihteiden riippuvuuksien hoitoon ja kuntoutukseen suunnattuja palveluja tarjoavat esimerkiksi A-klinikat, nuorisoasemat ja päihdekuntoutuslaitokset. Perusterveydenhuollon tehtävänä on tunnistaa päihteiden käyttö sekä antaa tukea ja hoitoa lievissä ongelmissa. Nuorille on olemassa erillisiä perustason päihdeyksiköitä, kuten nuorisoasemia. Lasten ja nuorten vakavaa päihderiippuvuutta, johon yleensä liittyy muu psykiatrinen häiriö ja muita riskitekijöitä, hoidetaan tavallisesti erikoissairaanhoidossa tai yhteistyössä erikoissairaanhoidon kanssa, jolloin hoidon vastuutaho on usein lasten- tai nuorisopsykiatrinen erikoissairaanhoito. Alle 18-vuotiaiden haitalliseen päihteiden käyttöön puututaan ensisijaisesti avohoidon keinoin. Avohoitona toteutettava päihdekuntoutus sopii alaikäiselle silloin, kun lapsella ja hänen perheellään on edellytyksiä ja kykyä sitoutua avohoitoon. Monella hyvinvointialueella kehitetään erityisesti nuorille tarkoitettuja helposti saavutettavia päihdepalveluja, kuten ajanvarauksettomia päihdevastaanottoja ja etsivää ja liikkuvaa päihde- ja riippuvuustyötä. Useilla alueilla on otettu käyttöön lastensuojelun avohuollon tukipalveluna monimuotoinen perheterapia (MDFT tai vastaava). Kyseessä on intensiivinen, jalkautuva perheterapeuttinen hoitomenetelmä käytös- ja päihdehäiriöisille nuorille. Työmalli yhdistää systeemistä perheterapiaa, ratkaisukeskeisyyttä ja palveluohjausta. Keskeisenä tavoitteena on, että lapsen ja vanhempien vuorovaikutus muuttuu rakentavammaksi ja uudet toimintamallit integroituvat perheen arkeen. (HE 149/2025 vp s. 23-24). Myös sosiaali- ja terveydenhuollon ulkopuoliset järjestötoimijat tuottavat nuorille suunnattuja päihdepalveluita.

Oikeusministeriö toteaa, että uuden sääntelyn tarkoituksena olisi, että päihde- ja riippuvuushäiriöistä kärsivä nuori voisi ohjautua tarpeen mukaan nuorisorangaistuksen aikana joustavasti edellä kuvatun kaltaisen hoidon tai palveluiden pariin. 30 tunnin osa voitaisiin ottaa huomioon rangaistuksen suorittamisena. Hoito tai palvelu voi kuitenkin olla pidempiaikaista, ja se on voinut alkaa jo ennen seuraamusta ja jatkua seuraamuksen suorittamisen jälkeen, vaikka vain osa siitä olisi huomioitavissa seuraamuksen suorittamiseksi.

Esityksen mukaan nuorisorangaistukseen sisältyvä hoito- tai palvelu olisi lähtökohtaisesti avopalvelua tai -hoitoa (HE 8/2026 vp s. 84). Jos tuomitun päihdehäiriö olisi vakava tai hänellä olisi päihdehäiriön lisäksi samanaikainen psykiatrinen häiriö, hoitoa voidaan toteuttaa kuitenkin myös lasten- tai nuorisopsykiatrisella osastolla. Oikeusministeriö toteaa lausunnonantajien esittämien huomioiden vuoksi, että poikkeustapauksissa myös tällaiseen hoitoon sisältyvä määräaikainen osastojakso voisi olla osa seuraamusta esimerkiksi siten, että viikon osastohoito vastaisi viikoittaista seuraamukseen sisältyvää toimintavelvoitetta. Tällaisessa tilanteessa on kuitenkin huomioitava, että nuoren terveydentila saattaisi olla samanaikaisten päihde- ja mielenterveysongelmien vuoksi hyvin heikko ja hän voisi olla pidempiaikaisen, joskus jopa tahdosta riippumattoman hoidon tarpeessa, jolloin nuorisorangaistuksen suorittamisen mahdollisuuksia tulisi arvioida.

Esityksessä on lausunnonantajien tavoin kiinnitetty huomiota nuorten päihde- ja riippuvuushoidon ja -palveluiden saatavuuteen liittyviin haasteisiin ja alueellisiin eroihin. Johdonmukainen viranomaisyhteistyö on tämän sisällön toteuttamisessa ensiarvoisen tärkeää. Esityksessä on myös todettu, että päihdehoidon toimivuutta osana nuorisorangaistusta tulee seurata. Jos tämä seurannan perusteella vaikuttaa tarpeelliselta ja mahdolliselta, niin päihdehoidon tuntimäärää voi olla perusteltua pyrkiä nostamaan. Vastaavasti tulee seurata päihdepalvelujen saatavuuden alueellista yhdenmukaisuutta ja tarkastella toimia tämän lisäämiseksi, jos merkittäviä ongelmia ilmenee (HE 8/2026 vp s. 64 ja 86).

Oikeusministeriö yhtyy asiantuntijakuulemissa esitettyihin näkemyksiin siitä, että nuorten rikollisuuden taustalla on nähtävissä myös mielenterveyteen liittyviä tekijöitä ja näihin tekijöihin vaikuttaminen oikea-aikaisilla tukitoimilla on tärkeää myös rikoskierteen katkaisussa.

Esityksessä on korostettu, että nuoren seuraamusselvityksen yhtenä tarkoituksena on kartoittaa minkälaisten palveluiden piirissä nuori on, ja millaisten palveluiden tai tukitoimien tarpeessa nuoren arvioidaan olevan. Seuraamusselvityksessä Rikosseuraamuslaitoksen yhteistyötahoksi sosiaaliviranomaisen ohella lisättäisiin terveysviranomainen, koska myös terveydenhuollon tukitoimenpiteillä voi olla merkitystä yhdyskuntaseuraamuksen tavoitteiden toteuttamisen kannalta (HE 8/2026 vp s. 79). Esityksessä viranomaisten palveluohjausvelvoitteita on myös esitetty lisättäväksi (Laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetun lain muuttamisesta 5 b §). Tarkoituksena on lisäksi kiinnittää jo seuraamusselvityksen aikana huomiota seuraamusjärjestelmän ulkopuolisiin interventioihin, joilla voitaisiin vaikuttaa nuoren mahdollisen rikoskierteen katkaisemiseen (HE 8/2026 vp s. 81).

Oikeusministeriö toteaa lisäksi, että kaikkien yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoon kuuluu myös keskeisesti rikosseuraamusjärjestelmän ulkopuolisten tukitoimien ja täytäntöönpanon yhteensovittaminen. Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 12 §:n mukaan yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpano sekä tuomitun elämänhallintaa ja rangaistuksen suorittamista edistävät

tukitoimet on sovitettava yhteen. Tämän toteuttamiseksi rangaistusajan suunnitelmaa laadittaessa Rikosseuraamuslaitoksen tulee tarpeen mukaan yhdessä sosiaali- ja terveysviranomaisen kanssa kartoittaa rikoksesta epäillyn elinolosuhteita ja tukitoimenpiteiden tarvetta. Tämä tarkoittaa muun ohella sen selvittämistä, millaisten, esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalveluiden tai tukien tarpeessa rikoksesta epäilty on ja miten nämä olisivat liitettävissä seuraamuksen täytäntöönpanoon.

Esityksen lähtökohtana on siis, että terveydenhuollon hoito tai sosiaalihuollon palvelut ja tukitoimet, esimerkiksi mielenterveyspalvelut ja -hoito, eivät ole lähtökohtaisesti päihde- ja riippuvuushoitoa ja -palvelua lukuun ottamatta osa seuraamusta. Päihde- ja riippuvuushoidon- ja palvelunkin osalta enimmäismäärä olisi 30 tuntia, joka voitaisiin tuomitun suostumuksella lukea osaksi seuraamuksen täytäntöönpanoa. Tämä ratkaisu on linjassa muiden yhdyskuntaseuraamusten kanssa. Yhdyskuntaseuraamuksia suorittavat ovat yleisten sosiaali- ja terveyshuoltojärjestelmän palveluiden piirissä. Nykyisessä järjestelmässä on johdonmukaista säilyttää yhteiskunnan yleiset sosiaali- ja terveydenhuollon tukitoimet ja palvelut selkeästi rangaistuksen täytäntöönpanosta erillisinä toimina. Oikeusministeriön käsityksen mukaan hoidollisten toimien ottaminen laajemmin osaksi seuraamusjärjestelmää edellyttäisi perusteellisempaa järjestelmän kokonaistarkastelua.

Oikeusministeriö ei pidä tarpeellisena muuttaa ehdotettua sääntelyä esitettyjen huomioiden johdosta.

5 Nuorisorangaistuksen ja lastensuojelutoimien suhde

Rikoksettoman elämän tukisäätiö on pitänyt puutteena sitä, että esityksessä ei ole käsitelty lastensuojelulakiin esitettyjä muutoksia (HE 149/2025 vp). RETS on pitänyt tärkeänä erityisesti kuntouttavan suljetun laitospalvelun ja nuorisorangaistuksen suhteen arviointia.

Professori Kimmo Nuotio on kiinnittänyt huomiota nuorisorangaistusuudistuksen ja lastensuojelulakiin esitetyn uuden suljetun laitospalvelun suhteeseen ja pohtinut, olisiko sitä pitänyt arvioida esityksessä tarkemmin. Professori Nuotio on pitänyt jollain tavalla perusteltuna, etta jos lapsi jo on hyvin voimakkaasti vapauteen puuttuvan toimenpiteen kohteena, kuten sijoitettuna mahdollisesti tulevaan kuntouttavaan laitospalveluun, tämä tulisi ottaa huomioon nuorisorangaistusta määrättäessä.

Eduskunnan oikeusasiamies on todennut, että nuorisorangaistuksen tavoitteet ovat hyvin samanlaiset lastensuojeluun suunnitellun suljetun laitoshoidon kanssa: alaikäisen sosiaalisen selviytymisen edistäminen ja uusien rikosten ehkäiseminen. Nyt käsillä olevan hallituksen esityksen ja lastensuojelulain uudistuksen valossa vaikuttaa siltä, että alle 15-vuotiaan lapsen seuraamus (suljettu laitoshoito) samoista rikollisista teoista voisi puuttua raskaammin kohteensa perus- ja ihmisoikeuksiin kuin 15–17 vuotta täyttäneillä (nuorisorangaistus). Kaikkein lievimmin (ehdollinen vankeusrangaistus) teko mahdollisesti koskettaisi täysi-ikäistä rikoksentekijää. Oikeusasiamies on pitänyt välttämättömänä, että alaikäisten rikoskäyttäytymiseen puuttumisen tapoja tarkasteltaisiin yhtenä kokonaisuutena ja myös suhteessa muuhun seuraamusjärjestelmään.

Oikeusministeriö

Rangaistusseuraamuksen ja lastensuojelutoimien suhdetta on käsitelty hallituksen esityksessä s. 31-32, 46-47 ja 78.

Nuorten rikoskäyttäytymiseen puututaan sekä rikosoikeudellisen seuraamusjärjestelmän että lastensuojelun keinoin. Järjestelmät toimivat rinnakkain ja ne ovat toisistaan riippumattomia. Järjestelmien piirissä on kuitenkin osittain samoja nuoria.

Lastensuojelulain (jäljempänä LsL) 25 §:n 1 momentin mukaan poliisi ilmoittaa hyvinvointialueelle, jos se on tehtävässään saanut tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttävät mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Velvollisuus koskee myös Rikosseuraamuslaitosta. Alaikäisen tekemä rikos voi johtaa LsL:n mukaisten toimenpiteiden käynnistymiseen, joista ensisijaisia ovat avohuollon toimenpiteet ja viimesijaisin lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle.

Lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle joko avohuollon tukitoimena tai sijaishuoltona. Lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan huostaanotetun, kiireellisesti sijoitetun tai LsL:n 83 §:ssä tarkoitetun väliaikaisen määräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella (LsL 49 §:n 1 mom.). Lapsen sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona, laitoshuoltona taikka muulla lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla (LsL 49 §:n 2 mom.). Kodin ulkopuolelle sijoittamiseen liittyviä syitä ovat muun muassa lapsen tunne-elämän ja käyttäytymisen ongelmat, koulunkäymättömyys, runsas karkailu ja kiinnittymättömyys, rikosten tekeminen sekä päihde- ja mielenterveysongelmat.

Lastensuojelulaissa on sääntelyä lastensuojelulaitoksessa toteutettavasta palvelusta, jota voidaan nykyisin järjestää vakavan päihde- tai rikoskierteen katkaisemiseksi tai kun lapsen oma käyttäytyminen muutoin vakavasti vaarantaa hänen henkeään, terveyttään tai kehitystään (erityinen huolenpito, EHO). EHO:lla tarkoitetaan LsL:n 71 §:n mukaan sijaishuollossa olevalle 12 vuotta täyttäneelle lapselle lastensuojelulaitoksessa järjestettävää erityistä, moniammatillista hoitoa ja huolenpitoa, jonka aikana lapsen liikkumisvapautta voidaan hänen hoitonsa ja huolenpitonsa edellyttämässä laajuudessa rajoittaa siten kuin mainitun lain 72 ja 73 §:ssä säädetään. EHO:n tavoitteena on katkaista lapsen häntä itseään vahingoittava käyttäytyminen ja mahdollistaa lapselle annettava kokonaisvaltainen huolenpito. Nykyisin EHO:a voidaan järjestää maksimissaan 90 vuorokauden ajan.

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lastensuojelulain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi (HE 149/2025 vp) on eduskunnan käsiteltävänä. Esityksessä ehdotetaan muun ohella uuden kuntouttavan suljetun laitospalvelun (suljettu laitospalvelu) perustamista. Sitä toteutettaisiin lastensuojelun ympärivuorokautisena sijaishuoltona lastensuojelulaitoksessa, johon sijoitettujen lasten liikkumisvapautta ja eräitä muita perusoikeuksia rajoitettaisiin kajoavammin ja pidempiaikaisemmin kuin muussa lastensuojelun sijaishuollossa. Suljettuun laitospalveluun voitaisiin sijoittaa 12 vuotta täyttänyt lapsi, joka aiheuttaa vakavaa vaaraa omalle tai muiden turvallisuudelle käyttämällä väkivaltaa tai tekemällä muita rikollisia tekoja, jos palvelu arvioidaan välttämättömäksi alaikäisen suojelemiseksi omaa ja/tai muiden turvallisuutta vaarantavalta käyttäytymiseltä. Sijoitus palveluun tapahtuisi LsL:ssa säädetyin perustein eikä se voisi olla rangaistus rikosseuraamusmerkityksessä. Tarkoituksena on, että lapsi saisi laitoksesta tarvitsemansa kuntouttavat palvelut ja pitkäjänteisen tuen silloin, kun muut sijaishuollon keinot tai muut palvelut eivät soveltuisi käytettäviksi

suljetun laitospalvelun sijaan. Palvelu olisi tarkoitettu lapsille, joilla on väkivaltakäyttäytymistä, mutta ei esimerkiksi psykiatrisen sairaalahoidon tarvetta. Esityksen mukaan suljettu laitospalvelu olisi suunnattu etenkin niille lapsille, joille EHO ei ole riittävä. Suljetun laitospalvelun olisi tarkoitus olla lasta vahvasti itseltään suojeleva ja kuntouttava. Lapsen väkivaltaisen ja rikollisen käyttäytymisen estämiseksi ja suojelutehtävän toteuttamiseksi lapsen liikkumisvapautta ja muita oikeuksia olisi välttämätöntä rajoittaa. Siksi palvelu olisi lähtökohdiltaan suljettua. (HE 149/2025 vp, keskeiset ehdotukset ja yksityiskohtaiset perustelut 49 a – e §)

Nuorisorangaistusta koskevissa aiemmissa esitöissä on kiinnitetty huomiota siihen, että sosiaalisen selviytymisen edistäminen ja uusien rikosten ehkäiseminen eivät välttämättä edellytä nuorisorangaistukseen tuomitsemista, mikäli alaikäinen on huostaan otettuna lastensuojelulaitoksessa ja on esimerkiksi niihin liittyvien terveydenhuollon toimenpiteiden kohteena. Tämä on esitöiden mukaan otettava huomioon suoritettaessa valintaa ehdollisen vankeusrangaistuksen ja nuorisorangaistuksen välillä. (HE 102/2004 vp, s. 17)

Nyt käsiteltävänä olevassa esityksessä ei esitetä lastensuojelutoimien ja rangaistuksen suhteeseen muutoksia. Esityksessä on kuitenkin täsmennetty, että nuorisorangaistuksen tuomitsemiselle tai suorittamiselle ei ole esteitä pelkästään sillä perusteella, että nuori olisi samaan aikaan huostaan otettuna ja sijoitettuna lastensuojelulaitokseen. Lastensuojelutoimet voivat tietyissä olosuhteissa jopa puoltaa valvontaa ja tukea sisältävän seuraamuksen tarvetta. Nuorisorangaistuksen sisältö sovitetaan nuoren elämäntilanteeseen. Nuorisorangaistuksen soveltumista harkittaessa lastensuojelutoimien samanaikaisuuden tulisikin vaikuttaa ennen kaikkea siihen, millä tavoin rangaistus olisi sisällöllisesti tarkoituksenmukaista suorittaa ja miten rangaistuksen aikaiset muut tukitoimet ja rangaistus yhteensovitetaan nuoren henkilökohtaiset olosuhteet huomioiden (HE 8/2026 vp s. 47).

Nyt käsiteltävänä olevassa esityksessä on lähdetty siitä, että lastensuojelulliset avohuollon tukitoimet, huostaanotetun lapsen sijaishuolto ja sijoittaminen lastensuojelulaitokseen eivät olisi lähtökohtaisesti esteitä nuorisorangaistuksen tuomitsemiselle ja suorittamiselle, jos tuomitsemisen edellytykset olisivat muutoin olemassa. Seuraamusharkinnassa olennaista olisi nuoren henkilökohtaiset olosuhteet huomioiva tuen ja valvonnan tarpeen kokonaisarviointi (HE 8/2026 vp s. 78).

LsL:n ehdotettu kuntouttava suljettu laitospalvelu olisi lapseen kohdistuva toistaiseksi voimassa oleva pitkäjänteisen tuen ja kuntoutuksen muoto suljetuissa olosuhteissa. Työskentelyn sisältö ja intensiteetti määräytyisivät lapsen yksilöllisten tarpeiden ja hänelle soveltuvien työskentelytapojen mukaisesti, jonka yhtenä tarkoituksena olisi lapsen väkivaltaisen ja rikollisen käyttäytymisen katkaiseminen. Oikeusministeriö toteaa, että lastensuojelulainsäädäntöön esitettyjen muutosten johdosta on vielä syytä tarkentaa, että jos kodin ulkopuolelle sijoitettuun lapseen kohdistuisi lastensuojelulain mukaisia pitkäaikaisia ja intensiivisiä toimia suljetuissa oloissa lapsen suojelemiseksi, samaan aikaan toteutettavaa nuorisorangaistusta ei voitaisi yleensä pitää tarkoituksenmukaisena. Tämä johtuu siitä, että nuorisorangaistus on avoseuraamus, jonka toteutuminen edellyttää lähtökohtaisesti sitä, että nuoren elämäntilanne ja olosuhteet ovat sellaiset, että hänellä on edellytykset pitää yhteyttä valvojan kanssa ja osallistua muuhun nuorisorangaistukseen sisällytettävään toimintaan. Pitkäjänteinen tuki ja kuntoutus suljetuissa olosuhteissa ei siis välttämättä aina mahdollista nuorisorangaistuksen samanaikaista suorittamista. Oikeusministeriö kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että nuorisorangaistus on joustavaksi tarkoitettu seuraamus, jonka täytäntöönpanossa huomioidaan seuraamuksen suorittajan yksilöllinen elämäntilanne.

Nuoren tilanne saattaa muuttua olennaisesti lyhyessäkin ajassa joko rikosprosessin aikana tai tuomion antamisen jälkeen. Jos suljettu laitossijoitus alkaisi nuorisorangaistuksen määräämisen jälkeen, tulisi tämä pyrkiä huomioimaan seuraamuksen täytäntöönpanossa, jolloin nuorisorangaistus tulisi mahdollisuuksien mukaan pyrkiä räätälöimään sopivaksi nuoren henkilökohtaisiin olosuhteisiin. Oikeusministeriön käsityksen mukaan lastensuojelulainsäädäntöön esitettyihin muutoksiin liittyvien tosiasiallisten olosuhteiden tarkempi arviointi on mahdollista vasta, kun uusi suljettu laitospalvelu on toiminnassa. Nyt käsiteltävällä sääntelyllä ei ole tarkoitus pyrkiä tältä osin kaavamaisiin ratkaisuihin vaan arvio nuorisorangaistuksen tarkoituksenmukaisuudesta tulisi tehdä jokaisessa tapauksessa nuoren yksilölliset olosuhteet huomioiden.

Oikeusministeriö yhtyy professori Nuotion ja eduskunnan oikeusasiamiehen käsityksiin siitä, että rikosoikeudellisten toimien ja lastensuojelullisten toimien suhde ei näyttäydy täysin selvältä varsinkaan nuorten hiukan vakavimpien rikosten kohdalla, vaikka järjestelmät näkökohdiltaan ja toiminnoiltaan eroavat toisistaan. Esimerkiksi uudella kuntouttavalla suljetulla laitospalvelulla on rikosoikeudellisen rangaistuksen piirteitä, koska siihen voidaan ryhtyä lapsen rikollisen käyttäytymisen vuoksi ja se on voimakkaasti lapsen vapautta rajoittava. Rikosseuraamusten ja lastensuojelutoimenpiteiden suhdetta niin sanottujen Engel-kriteerien valossa on arvioitu lakivaliokunnan esityksestä HE 149/2025 vp antamassa lausunnossa LaVL 12/2025 vp. Lakivaliokunnan lausunnon mukaan oikeusministeriö katsoi, että suljetussa laitospalvelussa ei ole kyse rikosoikeudellisesta rangaistuksesta, jolloin ei myöskään syntyisi ne bis in idem -säännön näkökulmasta haasteita. Lausunnossa todetaan edelleen, että aivan yksiselitteinen tämä tulkinta ei kuitenkaan oikeusministeriön mukaan ole, koska laitospalvelu on varsin suljettu vastapainona olevista mittavista kuntouttavista palveluista huolimatta. Lisäksi tosiasiallisten olosuhteiden arviointi on mahdollista vasta, kun uusi laitospalvelu on toiminnassa. Oikeusministeriöllä ei ole lisättävää asian HE 149/2025 vp käsittelyssä lausuttuun.

Oikeusministeriö toteaa lopuksi, että nuorten rikoksentekijöiden elämäntilanteen parantaminen edellyttää usean tahon tiivistä yhteistyötä ja yhteisiä tutkittuun tietoon perustuvia näkemyksiä siitä, miten ja millä keinoilla alle 18-vuotiaiden nuorten henkilöiden rikoksentekoon on tarkoituksenmukaista reagoida. Esityksessä on todettu, että esimerkiksi Ruotsin ja Tanskan nuorten seuraamusjärjestelmissä on vahvasti läsnä sosiaalioikeudellinen näkökulma. Suomessa lastensuojelutoimien ja rangaistusjärjestelmän laajempi yhteensovittaminen edellyttäisi koko seuraamusjärjestelmän tarkastelua sekä laaja-alaista selvitys- ja valmistelutyötä.

Oikeusministeriö ei pidä tarpeellisena muuttaa ehdotettua sääntelyä esitettyjen huomioiden johdosta.

6 Seuraamusselvityksen laatiminen

Professori Tapio Lappi-Seppälä on pitänyt esityksen perusteluja epäselvänä siltä osin, arvioiko Rikosseuraamuslaitos seuraamusselvityksessä myös nuorisorangaistuksen soveltumista, vaikka syyttäjän seuraamusselvityspyyntö ei nimenomaan sitä koskisikaan.

Oikeusministeriö

Esityksessä ehdotetaan seuraamusselvitystä koskevaa sääntelyä selkeytettäväksi siten, että Rikosseuraamuslaitoksen olisi arvioitava nuoren rikoksesta epäillyn valvonnan ja rikoksettoman elämän tuen sekä niiden laajuuden tarvetta. Alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta epäillyn kohdalla Rikosseuraamuslaitoksen olisi arviossaan kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, miten eri seuraamusvaihtoehtoihin sisällytettävillä valvonnalla ja rikoksetonta elämää tukevilla toimilla voidaan vastata nuoren mahdolliseen valvonnan ja tuen tarpeeseen (Laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetun lain muuttamisesta annetun lain 5 § 2 momentti). Tarkoituksena olisi edistää sitä, että erityisesti, jos rikosta epäillään alle 18-vuotiaan tekemäksi, seuraamusselvitys sisältäisi tarpeelliset tiedot ehdotetun nuorisorangaistusta koskevan rikoslain 10 a §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetun seuraamusvalinnan tekemiseksi eli ehdollisen vankeuden valvonnan ja nuorisorangaistuksen välillä. Esityksen perusteluissa on todettu, että jos nuoren olosuhteet puoltaisivat valvonnan tai tuen tarvetta seuraamuksen aikana, tulisi Rikosseuraamuslaitoksen selvittää säännönmukaisesti ehdollisen vankeuden oheisvalvonnan tarpeen lisäksi myös nuorisorangaistuksen tarve ja soveltuminen. Tämä olisi perusteltua, koska seuraamusselvityksessä saattaa ilmetä seikkoja, jotka eivät ole syyttäjän tiedossa selvityspyynnön tekemisen aikaan. Seuraamusselvityksessä ei edelleenkään suoranaisesti otettaisi kantaa siihen, mikä seuraamus rikoksesta epäillylle tulisi tuomita vaan nostettaisiin esiin tekijöitä, jotka puoltaisivat tietyn seuraamuksen käyttöä kyseisen nuoren kohdalla (HE 8/2026 s. 78).

Oikeusministeriö ei pidä tarpeellisena muuttaa ehdotettua sääntelyä esitettyjen huomioiden johdosta.

7 Seuraamusselvityksen ajantasaisuuden varmistaminen ja toimittaminen eri tahoille

Asiantuntijakuulemisessa on nostettu esiin huoli siitä, että jos rikoksesta epäillyn tilanteessa on tapahtunut seuraamusselvityksen laatimisen jälkeen muutos, joka vaikuttaa seuraamusselvityksen sisältöön, tavoittaako uusi selvitys tuomioistuimen, jossa asia on vireillä.

Asiantuntijakuulemisessa tuotiin lisäksi esiin, että seuraamusselvitys tulee rikoksesta epäillyn avustajan tietoon pääsääntöisesti vasta pääkäsittelyssä.

Oikeusministeriö

Osana nuorten rikosprosessia Rikosseuraamuslaitos tekee syyttäjän pyynnöstä seuraamusselvityksen, jos rikoksesta tai samalla kertaa käsiteltäviksi tulevista rikoksista on odotettavissa ankarampi rangaistus kuin sakkoa.

Esityksessä on ehdotukset seuraamusselvityksen ajantasaisuuden varmistamisesta prosessin kaikissa vaiheissa.

Esityksessä nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetun lain muuttamisesta annetun lain uuden 5 c §:n mukaan, jos rikoksesta epäillyn tilanteessa on tapahtunut seuraamusselvityksen laatimisen jälkeen muutos, joka vaikuttaa seuraamusselvityksen sisältöön, Rikosseuraamuslaitoksen tulee tehdä tämän edellyttämät muutokset seuraamusselvitykseen.

Oikeusministeriö toteaa, että uuden sääntelyn tarkoituksena on, että jos seuraamusselvityksen laatimisen jälkeen tapahtuu muutos, joka vaikuttaa seuraamusselvityksen sisältöön, tulisi muutos saattaa Rikosseuraamuslaitoksen tietoon ja Rikosseuraamuslaitos laatisi päivitetyn selvityksen ja toimittaisi sen syyttäjälle ja sen lisäksi tuomioistuimeen, jos asia on siellä jo vireillä. Rikoksesta epäillyn olosuhteita koskeva muutos voisi tulla Rikosseuraamuksen tietoon esimerkiksi syyttäjältä, tuomioistuimelta, rikoksesta epäillyltä tai tämän avustajalta ja joissakin tapauksissa myös muilta viranomaisilta. Tätä koskevaa yleistä yhdyskuntaseuraamuksia koskevaa sääntelyä on valtioneuvoston asetuksessa yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta (551/2015). Asetuksen 4 §:n 3 momentin mukaan Rikosseuraamuslaitos lähettää laatimansa seuraamusselvityksen sitä pyytäneelle syyttäjälle. Jos selvitystä on pyytänyt tuomioistuin tai rikoksesta epäilty, se lähetetään asianomaiselle tuomioistuimelle. Saman asetuksen 3 §:n 4 momentin mukaan Rikosseuraamuslaitoksen on laadittava seuraamusselvitys ilman aiheetonta viivytystä.

Oikeusministeriö ehdottaa käytännön ongelmien välttämiseksi ehdotetun säännöksen selkeyttämistä lisäämällä siihen uusi virke (kurs.):

> **5 c § Muutokset**
>
> Jos rikoksesta epäillyn tilanteessa on tapahtunut seuraamusselvityksen laatimisen jälkeen muutos, joka vaikuttaa seuraamusselvityksen sisältöön, Rikosseuraamuslaitoksen tulee tehdä tämän edellyttämät muutokset seuraamusselvitykseen. *Ajantasainen selvitys on toimitettava viipymättä syyttäjälle ja siihen tuomioistuimeen, jossa asia on vireillä.*

Voimassa olevan sääntelyn mukaan nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisen yhteydessä Rikosseuraamuslaitoksen on varattava epäillylle mahdollisuus tulla kuulluksi. Seuraamusselvitys voidaan kuitenkin laatia nuorta kuulematta, jos kuuleminen on ilmeisen tarpeetonta tai jos nuori on kieltäytynyt kuulemisesta taikka häntä ei ole tavoitettu. Alle 18-vuotiaan epäillyn huoltajalle, edunvalvojalle tai muulle lailliselle edustajalle taikka muulle henkilölle, joka vastaa epäillyn hoidosta ja kasvatuksesta, on myös varattava tilaisuus tulla kuulluksi asiassa. Selvittämisen yhteydessä on lisäksi kuultava tarvittavia viranomaisia ja asiantuntijoita (laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä 7 §).

Asianosaisella on lähtökohtaisesti iästä riippumatta oikeus käyttää valitsemaansa avustajaa esitutkinnassa ja oikeudenkäynnissä. Alle 18-vuotiaalla rikoksesta epäillyllä on pääsääntöisesti oikeus puolustajaan ja puolustaja on määrättävä lähtökohtaisesti viran puolesta (laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 2 luku 1 §). Rikoksesta epäillyllä voi siis olla esitutkintaan ja oikeudenkäyntiin määrätty puolustaja seuraamusselvitysmenettelyn aikana.

Rikoksesta epäillyn tiedonsaantioikeuksien lisäämiseksi ja käytäntöjen yhdenmukaistamiseksi esityksessä on ehdotettu nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetun lain 5 §:ään lisättäväksi uusi momentti, jonka mukaan rikoksesta epäillylle on selostettava selvityksen laatimisen yhteydessä seuraamukseen mahdollisesti sisällytettävän valvonnan ja muun toiminnan pääasiallinen sisältö, ehdot ja ehtojen rikkomisen seuraamukset sekä noudattamisen merkitys. Ehdotuksen tarkoituksena olisi antaa nuorelle rikoksesta epäillylle, tämän huoltajalle, edunvalvojalle,

muulle lailliselle edustajalle ja avustajalle tietoa mahdollisten nuoren tilanteeseen sopivien yhdyskuntaseuraamusten sisällöstä (HE 8/2026 vp, s. 79). Käytännössä tämä tarkoittaa seuraamusselvityksen ja rangaistusajan suunnitelman sisällön selostamista rikoksesta epäillylle.

Oikeusministeriö toteaa, että seuraamusselvitys ja rangaistusajan suunnitelma ovat viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 24 §:n 1 momentin 27 kohdan mukaisesti salassa pidettäviä, mutta saman lain 11 §:n ja 12 §:n mukaisesti asianosaisjulkisia ja siten rikoksesta epäillylle annettavissa olevia asiakirjoja. Rikosseuraamuslaitos toimittaa seuraamusselvityksen siis rikoksesta epäillylle tämän pyynnöstä. Rikosseuraamuslaitoksen laatiman käsikirjan mukaan mukaan käytännössä rikoksesta epäillyltä kysytään seuraamusselvitykseen kuuluvassa haastattelussa, haluaako hän seuraamusselvityksen ja mahdollisen rangaistusajan suunnitelman kirjallisena (Nuoren seuraamusselvitys ja nuorten ehdollisen vankeuden valvonta, Rise/789/2024, s. 31). Oikeusministeriö suosittelee, että näin toimittaisiin jatkossa myös päivitetyn selvityksen osalta.

Oikeusministeriö pitää perusteltuna sitä, että Rikosseuraamuslaitos toimittaa seuraamusselvityksen ja rangaistusajan suunnitelman rikoksesta epäillylle tämän pyynnöstä. Oikeusministeriö katsoo, että viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetussa laissa oleva sääntely turvaa riittävällä tavalla kyseisen oikeuden.

8 Velvollisuuksien rikkominen ja rangaistuksen keskeytyminen

Lapsiasiainvaltuutettu on esittänyt huolen siitä, että esityksessä todetusti ehdotusten mahdollinen vaikutus voisi olla nuorten ehdottomien vankeusrangaistusten lisääntyminen. Lapsiasiainvaltuutettu on korostanut, että nuorisorangaistuksen täytäntöönpanossa on käytännössä oltava mahdollisuus tukea nuorta nuorisorangaistuksen suorittamisessa ja rikoksettoman elämän edistämisessä.

Professori Kimmo Nuotio on korostanut sitä, että nuorisorangaistuksen täytäntöönpanon keskeytyminen ei saisi kovinkaan herkästi johtaa ehdottomaan vankeuteen tuomitsemiseen, vaan tällaisessa tilanteessa tarvitaan tilannekohtaista harkintaa. Tulisi etsiä tapaukseen sopiva rangaistusmuoto, joka paremmin puuttuisi taustalla olevaan ongelmaan ja jonka saisi paremmin suoritetuksi loppuun. Professori Nuotio on katsonut, että jopa toisella tavalla räätälöity nuorisorangaistus voisi olla tällainen seuraamus.

Rikoksettoman elämän tukisäätiö on katsonut, että nuorisorangaistuksen pidentyminen ja rangaistukseen tuomittavien määrän kasvu lisäävät riskiä siihen, että seuraamuksen suorittaminen epäonnistuu syystä tai toisesta ja muunnot ehdottomaksi vankeudeksi voivat lisääntyä. Tämä ei olisi suotava kehityssuunta, koska alaikäisen nuoren paikka ei ole vankilassa.

Oikeusministeriö

Velvollisuuksien rikkomista ja rangaistuksen keskeytymistä on käsitelty hallituksen esityksen s. 26-29 ja 55-56.

Nuorisorangaistuksen toimeenpanosuunnitelman ehtojen rikkomiseen tai rangaistukseen liittyvien muiden määräysten noudattamatta jättämiseen voidaan puuttua eritasoisilla sanktioilla. Esityksessä on katsottu, että nopealla ja tehokkaalla

noutoon, huomautuksiin ja varoitukseen perustuvalla puuttumisjärjestelmällä voidaan ehkäistä nuorisorangaistuksen määräysten rikkomista siten, että uuden rangaistuksen tuomitsemiseen ei jouduta. Samaan tavoitteeseen voidaan päästä myös sillä, että nuorisorangaistuksen täytäntöönpano sovitetaan yhteen erilaisten vaikuttavien tukitoimien kanssa. Tavoitteena on, että nuoria tuetaan valvojien toimesta täytäntöönpanon aikana mahdollisimman kiinnipitävällä otteella ja nuoren verkosto osallistetaan mahdollisuuksien mukaan täytäntöönpanoon. Nuorisorangaistuksen joustavuus mahdollistaa myös rangaistusajan suunnitelman päivittämisen tilanteessa, missä nuoren olosuhteet muuttuvat merkittävästi aikaisemmasta. Nuorisorangaistuksen sisältöä voidaan siis toisin sanoen jo nykyisin tarvittaessa räätälöidä täytäntöönpanon aikana uudestaan professori Nuotion esiin nostamalla tavalla.

Voimassa olevan yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 67 §:n 1 momentin mukaan, jos tuomioistuin toteaa nuorisorangaistukseen tuomitun rikkoneen velvollisuuksiaan 24 a §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitetulla törkeällä tavalla, sen tulee tuomita hänet suorittamatta jääneen nuorisorangaistuksen osan sijasta muuhun rangaistukseen. Pykälän 2 momentin mukaan uuden rangaistuksen lajia valittaessa on harkinnassa otettava huomioon tuomitun ikä, suorittamatta jäänyt nuorisorangaistuksen osa, tuomittavan moitittavan menettelyn vakavuusaste ja nuorisorangaistuksen tuomitsemiseen johtaneen rikoksen laatu. Pykälän 3 momentin mukaan, jos nuorisorangaistus on jäänyt kokonaan tai huomattavassa määrin suorittamatta ja jos siihen muutenkin on 2 momentissa mainitut seikat huomioon ottaen myös kokonaisuutena arvioiden erityistä syytä, suorittamatta jääneen nuorisorangaistuksen osan tilalle voidaan tuomita ehdoton vankeusrangaistus.

Oikeusministeriö yhtyy siihen näkemykseen, että täytäntöönpanon keskeytyminen ei saisi kovinkaan herkästi johtaa ehdottomaan vankeuteen tuomitsemiseen. Esityksessä onkin todettu, että ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitsemista suorittamatta jääneen nuorisorangaistuksen osan tilalle voidaan lähtökohtaisesti pitää poikkeuksellisena ratkaisuna, koska nuorisorangaistusta tuomittaessa ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitsemiselle ei ole katsottu olevan painavia syitä. Pääsääntöisesti toiseksi rangaistukseksi tuleekin tuomittavaksi muu rangaistus. Ehdottoman vankeuden uhka on kuitenkin katsottu edelleen perusteltuna pitää vakavimpien laiminlyöntien varalta olemassa eikä sääntelyä ole ehdotettu tältä osin muutettavaksi (HE 8/2026 vp s. 55-56).

9 Nuorten seuraamukset osana laajempaa seuraamusten kokonaistarkastelua

Krimon apulaisprofessori Markus Kaakinen on katsonut, että nuorisorangaistuksen uudistuksen jälkeen Suomessa tulisi harkita nuoriin kohdistuvien rikosseuraamusten laajempaa kokonaistarkastelua. Suomalainen järjestelmä poikkeaa useilla keskeisillä tavoilla muista Pohjoismaista: erityisesti sakkojen käyttö on huomattavasti yleisempää, kun taas diversio, ehdollinen syyttämättä jättäminen ja sosiaalipainotteiset, toimintavelvoitteisiin perustuvat seuraamukset ovat selvästi harvinaisempia. Nuorisorangaistusta edeltävien seuraamusten osalta olisi perusteltua arvioida, olisiko mahdollista kehittää toiminnallisia velvoitteita sisältäviä ratkaisuja, jotka kiinnittäisivät nuoria aikaisemmassa vaiheessa sosiaalista selviytymistä edistäviin ohjelmiin. Tällaiset toimintavelvoitteet voisivat vastata tutkimuksissa havaittuihin ongelmiin, joissa rikoskierteessä olevat nuoret eivät kiinnity vapaaehtoisiin interventioihin. Kokonaistarkastelussa tulisi myös huomioida rikosseuraamusten (oikeusmalli) ja sosiaalipalveluiden (huoltomalli) välinen mahdollinen yhteistyö, integraatio ja päällekkäisyys nuorten rikoksiin reagoimisessa. Järjestelmää kehitettäessä tulisi nojata

tieteelliseen tutkimustietoon ja arviointitutkimukseen, jotta seuraamusjärjestelmä tukisi johdonmukaisesti nuorten sosiaalista integraatiota ja rikoskierteen katkaisemista.

Eduskunnan oikeusasiamies ei ole pitänyt perusteltuna, että yksittäisillä ja järjestelmän ankaroittamiseen johtavilla keinoilla tosiasiassa lopulta horjutettaisiin vakiintunutta huoltomallia. Eduskunnan oikeusasiamies on pitänyt välttämättömänä, että alaikäisten rikoskäyttäytymiseen puuttumisen tapoja tarkasteltaisiin yhtenä kokonaisuutena ja myös suhteessa muuhun seuraamusjärjestelmään.

Asiantuntijakuulemisessa nuorten seuraamusten kokonaistarkastelua ovat kannattaneet useat asiantuntijat.

Oikeusministeriö

Nuoria koskevan seuraamusjärjestelmän kokonaistarkastelua on käsitelty hallituksen esityksen s. 68-69.

Oikeusministeriö pitää sinänsä asiantuntijoiden huomioita kokonaistarkastelun tarpeesta perusteltuna. Nyt kysymyksessä olevan hankkeen tavoitteena on ollut nuorisorangaistusta koskevan hallitusohjelmakirjauksen toteuttaminen. Toimeksiannon sisältö ja hankkeeseen käytettävä rajallinen aika ei ole mahdollistunut laajempaa kokonaistarkastelua.

Esityksessä on kuitenkin todettu, että tulevissa mahdollisissa seuraamusjärjestelmän kokonaiskehittämistä koskevissa hankkeissa voitaisiin arvioida vielä tarkemmin ja mahdollisesti kehittää edelleen nuorille suunnattua seuraamusjärjestelmää. Tässä voitaisiin tarkastella myös huoltomallin ja oikeusmallin yhteensovittamista aikaisempaa perusteellisemmin. Nuoriin sovellettavien seuraamusten kokonaistarkastelu ja siihen liittyvien muutosehdotusten toteuttaminen edellyttäisi laajempaa koko seuraamusjärjestelmän tarkastelua sekä laaja-alaista selvitys- ja valmistelutyötä.

10 Sähköinen valvonta osaksi nuorisorangaistusta

Asiantuntijakuulemisen yhteydessä on nostettu esiin sähköisen valvonnan mahdollisuus osana nuorisorangaistusta.

Erityisesti on kiinnitetty huomiota myös siihen, voisiko Rikosseuraamuslaitoksen mahdollisuuksia reagoida seuraamukseen sisältyvien velvollisuuksien rikkomistilanteisiin tehostaa käyttämällä tarvittaessa sähköistä valvontaa.

Oikeusministeriö

Nuorisorangaistussääntelyn kehittämistä koskevan valmistelun aikana on noussut kysymys sähköisen valvonnan tarpeesta osana nuorisorangaistusta. Sähköistä valvontaa on käsitelty esityksen kohdassa muut toteuttamisvaihtoehdot (s. 67-68).

Esityksessä on kiinnitetty huomiota siihen, että paikantava sähköinen valvonta ilman, että sillä varmistettaisiin jonkin rangaistukseen sisältyvän velvollisuuden toteutuminen, kuten tietyssä paikassa oleskelu, toisi nuorisorangaistukseen valvottavan yksityisyyteen voimakkaasti puuttuvan valvonnan. Toisaalta sähköisen valvonnan avulla voitaisiin suojata kehitysiässä olevaa alaikäistä ennen kuin hänen rikoskierteensä vakavoituu ja

syvenee. Sähköisellä valvonnalla voidaan siis nähdä hyviä puolia erityisesti alle 18-vuotiaan lapsen rikoksettoman elämän edistämisessä.

Esityksessä on katsottu, että sähköinen valvonta on erityisen perusteltu vaihtoehto nykyisin ehdottomalle vankeudelle. Nuorisorangaistukseen säännönmukaisesti liitetty sähköinen valvonta johtaisi siihen, että nuorisorangaistus lähenisi sisällöllisesti ja tuntuvuudeltaan ehdottoman vankeuden sijasta tuomittavaa valvontarangaistusta. Sähköisen valvonnan käyttöön ottaminen nuorisorangaistuksessa vaatisi sen merkittävän luonteen takia huomattavasti laajempaa selvittelyä. Sähköinen valvonta osana nuorisorangaistusta lisäisi myös kustannuksia huomattavasti.

Oikeusministeriö toteaa, että tilanteissa, joissa nuorisorangaistus keskeytyy nuoren rikkoessa täytäntöönpanon ehtoja törkeästi, myös valvontarangaistus voi jo voimassa olevan sääntelyn nojalla olla vaihtoehtoinen seuraamus tuomioistuimen harkitessa uutta rangaistuslajia. Oikeusministeriö toteaa vielä, että nuorisorangaistus perustuu keskeisesti tuomitun ja valvojan ennalta sopimiin valvontatapaamisiin ja nuoren osallistumiseen muihin mahdollisiin toimintoihin.

Kuulemisessa on katsottu, että sähköisellä valvonnalla voitaisiin pyrkiä esimerkiksi siihen, että rangaistukseen sisältyvä tapaamisvelvollisuus toteutuisi sovitun mukaisesti. Jos Rikosseuraamuslaitos toteaisi nuorisorangaistukseen tuomitun rikkoneen velvollisuuksiaan laiminlyömällä saapua valvontatapaamiseen, voisi Rikosseuraamuslaitoksen määräämä sähköinen paikannus kuulemisessa esitetyn näkemyksen mukaan tällaisissa tapauksissa mahdollisesti edistää seuraavien tapaamisten toteutumista.

Oikeusministeriö toteaa, että sähköisellä paikannuksella puututtaisiin voimakkaasti valvottavan yksityisyyteen ja harkinta ryhtyä henkilön liikkumisen seuraamiseen olisi tällaisessa mallissa Rikosseuraamuslaitoksella. Lisäksi olisi syytä huomioida muutoksen mahdolliset kustannusvaikutukset. Käytännössä edellä esitetty myös ankaroittaisi perusmuotoista nuorisorangaistusta. Tämä muuttaisi nuorisorangaistuksen luonnetta ja edellyttäisi laaja-alaista ja perusteellista tarkastelua myös tuomioistuimen ja Rikosseuraamuslaitoksen välisen toimivallan osalta. Esityksessä todetulla tavalla laajemmassa seuraamusjärjestelmän kokonaistarkastelussa voitaisiin tämän esityksen sijaan selvittää tarkemmin myös tuomioistuinten ja Rikosseuraamuslaitoksen tehtävien jakoa ja Rikosseuraamuslaitoksen roolia yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanossa.

Oikeusministeriö ei pidä tarpeellisena muuttaa ehdotettua sääntelyä esitettyjen huomioiden johdosta.

11 Nuorten oikeusprosessien kesto

Eduskunnan oikeusasiamies on kiinnittänyt huomiota siihen, että alaikäisten kohdalla aika rikollisen teon sekä siihen vastaavan intervention ja tuen välillä tulisi olla mahdollisimman lyhyt. Vaikka alaikäisiin kohdistuvat rikosepäilyt tulee käsitellä rikosprosessissa kiireellisenä, pitkät käsittelyajat erityisesti poliisissa ja tuomioistuimissa ovat toistuvasti esillä laillisuusvalvonnassa. Erityisesti tuomioistuinten ruuhkautuminen näyttää olevan pitkäkestoista eikä ruuhkia ole parantuneesta rahoitustilanteesta huolimatta saatu purettua. Lausunnossa on kiinnitetty huomiota siihen, että viranomaisyhteystyön tulisi olla sujuvaa kaikissa prosessin vaiheissa.

Oikeusministeriö

Oikeusministeriö yhtyy Eduskunnan oikeusasiamiehen näkemykseen siitä, että nuorten tekemiin rikoksiin tulisi pyrkiä puuttumaan nopeasti ja vaikuttavasti. Teon ja seuraamuksen välistä ajallista yhteyttä korostamalla yhteiskunnan vakava suhtautuminen tekoon tulee selkeämmäksi.

Esityksessä on käyty läpi nykyistä sääntelyä ja todettu, että nuoria rikoksentekijöitä, erityisesti alle 18-vuotiaita, koskevat esitutkinnan ja rikosprosessin määräajat tukevat nopean käsittelyn tavoitteita. Alle 18-vuotiaan ollessa epäiltynä rikoksesta esitutkinta on toimitettava kiireellisesti. Kun rikoksesta epäilty tai syytetty on alle 18-vuotias, on syyttäjän kiireellisesti ratkaistava, nostaako hän syytteen ja varsinainen syyte on nostettava ilman viivytystä. Alle 21-vuotiaiden rikoksesta epäiltyjen kohdalla syyttäjän on lisäksi harkittava, onko asiassa tarpeen pyytää Rikosseuraamuslaitosta laatimaan nuoren seuraamusselvitys. Selvityspyyntö on tehtävä 14 vuorokauden kuluessa siitä, kun syyttäjä on saanut rikosepäilyn tietoonsa. Rikosseuraamuslaitoksen on puolestaan laadittava arvionsa 30 vuorokauden kuluessa syyttäjän pyynnöstä. Jos alle 18-vuotias vastaaja on syytteessä rikoksesta, josta syytteessä mainittujen seikkojen vallitessa tehtynä on säädetty ankarampi rangaistus kuin kuusi kuukautta vankeutta, pääkäsittely on aloitettava 30 päivän kuluessa rikosasian vireilletulosta. Jos pääkäsittely peruutetaan, uusi pääkäsittely on aloitettava 30 päivän kuluessa päivästä, jona pääkäsittely oli tarkoitus aloittaa. Samalla on kuitenkin myös nostettu esiin, että yhteiskunnan vakavaa suhtautumista nuorten rikoksiin voidaan osoittaa lainsäädännön ohella viranomaistoiminnalla ja viranomaisten välisellä yhteistyöllä (ks. HE 8/2026 vp erityisesti s. 8, 10, 17 ja 55-56).

Kuten esityksessä on todettu, nuorisorangaistuksen täytäntöönpano alkaa vasta kun rikos on selvitetty, rangaistus määrätty ja sitä koskeva tuomio on tullut lainvoimaiseksi. Esitutkinta-, syyteharkinta- ja tuomioistuinkäsittelyn tehokas läpikäyminen muutoksenhakuineen, eli käytännössä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin turvaaminen, johtaa useimmiten vähäistä vakavampien rikosten osalta siihen, että erityisen nopeaan rangaistuksen määräämiseen ja täytäntöönpanoon ei käytännössä päästä (HE 8/2026 vp s. 56).

Esityksessä seuraamusselvitykseen sisällytettäviin tietoihin ehdotetaan lisättäväksi mahdolliset tiedot nuoren rikoksesta epäillyn osallistumisesta toimintaan, joka parantaa edellytyksiä rikoksettomaan elämään (Laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetun lain muuttamisesta 5 a §). Esitetyllä muutoksella pyrittäisiin korostamaan niitä hyötyjä, joita rikoksesta epäilty nuori voi mahdollisesti saada sitoutuessaan jo seuraamusselvitysvaiheessa tai rikosprosessin aikana rikoksista irrottautumista tukeviin interventioihin. Rikoksesta epäilty voisi mahdollisesti hyötyä sitoutumisestaan tällaiseen interventioon saamalla keinoja rikoksettoman elämän tukemiseksi jo ennen seuraamusta ja siinä vaiheessa, kun rikosepäily johtaisi rangaistuksen määräämiseen. Ohjaamista muun muassa tällaiseen toimintaan lisättäisiin jo seuraamusselvityksen aikana siten, että seuraamusselvityksen laatimisen yhteydessä Rikosseuraamuslaitoksen on, tarvittaessa yhteistyössä sosiaalihuollosta ja muista asian kannalta olennaisista palveluista vastaavien viranomaisten kanssa, ohjattava viipymättä rikoksesta epäiltyä hakeutumaan tarvittavien tukitoimien ja palveluiden pariin (Laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetun lain muuttamisesta 5 b §).

Oikeusministeriö ei pidä tarpeellisena muuttaa ehdotettua sääntelyä esitettyjen huomioiden johdosta.

12 Rikosseuraamuslaitoksen resurssit

Rikosseuraamuslaitoksen lausunnossa on kiinnitetty huomiota siihen, että Rikosseuraamuslaitokselle tulee turvata riittävät resurssit esitettyjen muutosten toteuttamiseksi.

Oikeusministeriö

Esityksen taloudellisia vaikutuksia on käsitelty s. 65-67.

Esityksessä on todettu, että mikäli nuorisorangaistustuomiot lisääntyisivät noin sadalla tuomiolla ja ehdollisen vankeuden valvonnat puolestaan vähenisivät saman verran vuosittain, tarvitsee Rikosseuraamuslaitos 11 henkilötyövuotta lisää vuodesta 2027 lukien. Lisähenkilöstön tarve on pysyvä. Rikosseuraamuslaitoksen keskimääräinen henkilötyövuoden hinta on arviolta 62 650 euroa. Rikosseuraamuslaitoksen keskimääräinen henkilötyövuosimäärän lisäys nostaa vuosittaisia välttämättömiä henkilötyövuosiliitännäisiä palvelukeskus- ja perustietotekniikkamaksuja 5 000 euroa/htv. Näin ollen yhden henkilötyövuoden lisäys aiheuttaa vuosittaisen 67 650 euron kustannuksen. Yhteensä esityksestä aiheutuva henkilötyövuosikustannus olisi siten 11 x 67 650 euroa eli 774 150 euroa. Mikäli nuorisorangaistustuomiot lisääntyisivät noin sadalla tuomiolla ja ehdollisen vankeuden valvonnat puolestaan vähenisivät saman verran vuosittain, lisääntyisivät myös matkakulut yhteensä 33 063 eurolla. Lisämäärärahan tarve matkakuluihin on pysyvä.

Seuraamusselvityksiä koskevasta muutoksesta (14 900 euroa) sekä henkilötyövuosien ja matkakulujen lisäyksestä (744 150 euroa + 33 063 euroa) aiheutuisi siten Rikosseuraamuslaitokselle yhteensä vuosittaisia lisäkustannuksia 792 113 euroa. Kustannukset tulisivat kumuloitumaan asteittain lakien voimaantulosta siten, että kustannusten voidaan arvioida toteutuvan täysimääräisinä kolmantena vuonna lakien voimaantulosta, eli tavoitellun voimaantuloajankohdan perusteella vuonna 2029. Muutokset edellyttävät lisäksi Rikosseuraamuslaitoksen asiakastietojärjestelmään (Roti) arviolta noin 20 henkilötyöpäivän työpanosta asiakastietojärjestelmän ylläpitokehittäjältä, josta aiheutuu noin 14 000 euron ostotyönä hankittavat kustannukset.

Kustannuslaskelmat on tehty yhteistyössä Rikosseuraamuslaitoksen kanssa ja ne perustuvat sellaisenaan Rikosseuraamuslaitokselta saatuihin laskelmiin. Esityksestä aiheutuvat kustannukset katettaisiin esityksen mukaisesti valtiontalouden kehyspäätösten ja valtion talousarvion mukaisten määrärahojen puitteissa.

Oikeusministeriö ei pidä tarpeellisena muuttaa esitystä esitetyn huomion johdosta.